

**Ер силкиниши ва сурилиши, сув
тошқини, сел ҳодисалари ва уларга
қарши чора-тадбирлар.**

Режа:

**1. Зил-зила ундан ҳимояланиш
тадбирлари.**

**2. Сув тошқини, кучли
шамоллар, қурғоқчилик ва сел
ходисаси офатлари, уларнинг
келиб чиқиш сабаблари ва
улардан ҳимояланиш
тадбирлари.**

ЗИЛЗИЛА – БУ ЕРНИНГ ИЧКИ ҲАРАКАТЛАРИ НАТИЖАСИДА УНИНГ ЮЗАСИДА ПАЙДО БЎЛАДИГАН ТЕБРАНИШ НАТИЖАСИДА СОДИР БЎЛАДИГАН ЕР СИЛКИНИШЛАРИДИР.

ЕР СИЛКИНИШЛАРИНИНГ ПАЙДО БЎЛГАН ЖОЙИ **ЗИЛЗИЛА ЎҚОҒИ**, УНИНГ МАРКАЗИ ЭСА **ГИПОЦЕНТР** ДЕЙИЛАДИ. ГИПОЦЕНТРНИНГ ЕР ЮЗИДАГИ ПРОЕКЦИЯСИ **ЭПИЦЕНТР** ДЕЙИЛАДИ. ГИПОЦЕНТР ВА ЭПИЦЕНТР ОРАЛИҒИДАГИ МАСОФА **ЗИЛЗИЛАНИНГ ЧУҚУРЛИГИ** ДЕЙИЛАДИ.

ЕРНИНГ ЭНГ УСТКИ ҚАТЛАМИ УНИНГ ҚОБИҒИ ДЕЙИЛАДИ. ЕР ҚОБИҒИНИНГ ЧУҚУРЛИГИ ҚУРУҚЛИКЛАРДА АСОСАН 30-50 КМ НИ ТАШКИЛ ЭТИБ, БАЪЗИ ЖОЙЛАРДА 70 КМ ГАЧА БОРАДИ, ОКЕАНЛАРДА ЭСА 6-8КМ ГА БОРАДИ. КЕЙИНГИ ҚАТЛАМ МАНТИЯ БЎЛИБ, У 2900 КМ ГАЧА ДАВОМ ЭТАДИ. СЎНГГИ ҚАТЛАМ 2900 КМ ДАН ТО ЕРНИНГ МАРКАЗИГАЧА ДАВОМ ЭТИБ У ЯДРО ҚАТЛАМИДИР.

Сеймик хавфсизлик. Сеймик хавф-хатарлик.

Кучли зилзилалар натижасида иншоотларнинг шикастланиш даражаси зилзила кучига, эпицентргача бўлган масофага, зилзила ўчоғининг чуқурлигига, жойларнинг инженер-геологик шароитига, бино ва иншоотларнинг турига, йил фаслларига, метеорологик шароитга ва бошқаларга боғлиқ. Қурбонлар сони эса одамларнинг зилзилага тайёргарлик даражасига, коммунал тармоқ ларнинг автоматик тарзда тезда ўчирилишига боғлиқ.

Зилзила ўчоғигача бўлган масофа ортган сари у шунчалик узок вақт ва пастроқ частотада сезилади. Масалан, Тошкентда яшовчилар учун зилзила ўчоғи Тошкент вилояти, Фарғона водийси, Жиззах, Самарқанд вилоятларида рўй берган бўлса 10-30 секундгача давом этиши мумкин. Биздан 500-600 км масофада жойлашган Хиндукуш зилзилалари 2-3 минутгача сезилади.

ЗИЛЗИЛА КУЧИННИГ БАЛЛАРДАГИ ТАЪСИРИ

1-БАЛЛ. СЕЗИЛМАЙДИГАН ЗИЛЗИЛА	- Зилзилани фақат сейсмографлар ёрдамида ёзиб олиш мумкин.
2-БАЛЛ. ЗЎРҒА СЕЗИЛУВЧИ ЗИЛЗИЛА	- Зилзилани бино ичида тинч ўтирган, айниқса юқори қаватларда бўлган айрим одамларгина сезади.
3-БАЛЛ. КУЧСИЗ ЗИЛЗИЛА	- Зилзила синчиклаб кузатилганда осиб қўйилган нарсаларнинг енгил тебранаётганлиги, юқори қаватларда бу тебраниш кучлироқ сезилади.
4-БАЛЛ. СЕЗИЛАРЛИ ЗИЛЗИЛА	- Зилзила вақтида уй деразалари, эшиклари, идишлар зириллайди. Пол ва ёғоч уй деворлари ғичирлайди. Очик идишлардаги суюқликлар чайқалади.
5-БАЛЛ. СЕЗИЛАРЛИ КУЧЛИ ЗИЛЗИЛА	- Зилзила таъсирида ухлаётган одамлар уйғониб кетади. Ҳайвонлар нотинчланади. Бинолар тўла ҳаракатга келади. Осиглик буюмлар кучли тебранади.
6-БАЛЛ. КУЧЛИ ЗИЛЗИЛА	- Зилзила айрим кишиларни мувозанатдан чиқаради. Уй ҳайвонлари саросимага тушади. Баъзи уйларда шишадан ясалган идиш ва буюмлар синиши, жавондаги китоблар тушиб кетиши кузатилади.
7-БАЛЛ. ЖУДА КУЧЛИ ЗИЛЗИЛА	- Зилзила оқибатида аксарият одамлар мувозанатни йўқотади. Автомашинани бошқараётганлар ҳам зилзилани сезишади. Айрим биноларда бузилиш ҳолати юзага келади.
8-БАЛЛ. БИНОЛАРНИ КУЧЛИ ЗАРАРЛАНИШИГА ОЛИБ КЕЛУВЧИ ЗИЛЗИЛА	- Зилзила натижасида баъзи жойларда дарахт шохлари синади, Оғир мебеллар сурилади, осиглик лампалар шикастланади, қабристонларга ўрнатилган ёдгорлик тошлари қулайди.
9-БАЛЛ. БИНОЛАРНИ БУТУНЛАЙ ШИКАСТЛАНИШИГА ОЛИБ КЕЛУВЧИ ЗИЛЗИЛА	- Зилзиладан аҳоли қаттиқ саросимага тушади. Ҳайвонлар кучли овоз чиқариб, бетартиб югуришади. Айрим ҳолларда темир йўл рельсларининг букилиши, йўлларнинг зарарланиши рўй беради.
10-БАЛЛ. ИНШОТЛАРНИНГ БУТУНЛАЙ БУЗИЛИШИГА ОЛИБ КЕЛУВЧИ ЗИЛЗИЛА	- Зилзила оқибатида бинолар бузилади, темир йўл рельслари енгил букилади, ер ости қувурлари узилади. Ерда кенглиги бир неча дециметрга тенг ёриқлар ҳосил бўлади.
11-БАЛЛ. ТАЛОФОТЛИ ЗИЛЗИЛА	- Зилзила оқибатида пухта қурилган иншоотлар, қўприклар, темир йўллар жиддий шикастланади. Ерда кенг ёриқлар, узилишлар, горизонтал ва вертикал сурилишлар, қўплаб тоғ кўчкилари кузатилади.
12-БАЛЛ. ЕР РЕЛЬЕФИНING ЎЗГАРИШИГА ОЛИБ КЕЛУВЧИ ЗИЛЗИЛА	- Зилзила туфайли ер остидаги ва устидаги барча иншоотларнинг тўла шикастланиши ёки бузилиши кузатилади. Ерда катта ёриқлар вужудга келади, ер рельефида шиллатли ўзгариш кузатилади.

Кучли ер силкиниши вақтида Зилзила рўй берганда, ернинг юза қисми унча узок бўлмаган вақт тебраниб туради. Ер силкиниши даври – силкиниш ер қатламининг юзасида ва яқин масофада бўлса, бир неча сония, чуқурроқда бўлса, 2-3 дақиқагача давом этиши мумкин, бу тебранишлар инсонга ноқулайлик туғдириб, саросимага туширади. Лекин ер силкинишининг тўхташини кутишдан бошқа чора йўқ. Шунинг учун ваҳимага тушмасликка ҳаракат қилинг, осойишталик ва хотиржамликни сақлаш жуда муҳим. Ер қимирлаётганда хотиржамлик ва ақл билан иш кўрсангиз талофатсиз чиқишингизга кўпроқ имконият бўлади. Бундан ташқари атрофингиздаги одамлар сиздан ўрнак олишади ва бу улар учун ниҳоятда фойдали.

Зилзила окибатларини камайтириш тадбирлари

1. Худудларни юзага келиши мумкин бўлган ер силкиниши ва унинг кучи кўрсатилган ҳолда сейсмологик жиҳатдан зоналаш.
2. Сейсмологик жиҳатдан чидамли бўлган уй-жой ва ишлаб чиқариш биноларини қуриш.
3. Аҳолига зилзила пайтида ўзини тутиш, қандай ҳаракат қилиш қоидаларини ўргатиш.
4. Сейсмостанцияларда суткалик навбатчиликни ташкил қилиш.
5. Зилзила пайтида аниқ ҳаракат қилиб хабар бера оладиган алоқа ва хабар бериш тизимини яратиш.
6. Қутқарув ишларини олиб бориш учун куч ва воситаларни тайёрлаш.
7. Аҳолини уз вақтида хавфсиз жойларга кўчириш тадбирларини ишлаб чиқиш.
8. Материал-техника таъминоти захираларини яратиш (палаткалар, озиқ-овқатлар, тиббий жиҳозлар, дори-дармонлар, кийим-кечак ва бошқалар).
9. Аҳолини зилзиладан аввал юзага келадиган аломатларни билишлари.

КЎЧКИЛАР. УМУМИЙ ТУШУНЧАЛАР, КЕЛИБ ЧИҚИШ САБАБЛАРИ

Кўчки - табиий тусдаги фавқулодда вазият турларидан бири бўлиб, уни ўрганиш, баҳолаш, башорат қилиш ва ундан аҳолини ва халқ хўжалиги объектларини муҳофаза қилиш мамлакат иқтисодини кўтаришда муҳим ҳисобланади. Денгиз, кўл, сойлар ва тоғ ён бағирларида жойлашган бўш тоғ жинслари устки қисмининг ер устки ва остки сувлари ҳамда ўзининг оғирлик кучи таъсирида пастга қараб ҳаракат қилиш ходисаси **кўчки** дейилади.

Республикамизнинг тоғли, тоғолди, дарё бўйлари ҳудудларида яшайдиган аҳоли ва халқ хўжалиги объектларига катта хавф туғдирадиган табиий офатлардан бири ер кучишидир. Кўчки содир бўлиши мумкин бўлган ҳудудларга Тошкент, Андижон, Фаргона, Самарқанд, Сурхондарё, Қашққарё, шунингдек, Жиззах ва Наманган вилоятларининг айрим туманлари киради. Ҳар йили республикамизда 150-250 та кўчки ҳодисаси содир бўлади. Оғирлик таъсирида тоғ жинсларининг тоғ ёнбағри бўйлаб силжиши кўчки деб аталади.

Кўчкилар тоғ ёнбағрини сув ювиши натижасида қияликнинг ошиши, шамоллар таъсирида ёки ёғинлар ва ер ости сувларидан намланиши оқибатида жинслар мустаҳкамлигининг сусайиши, сейсмик тебранишлар таъсири ҳамда жойнинг геологик шароитини ҳисобга олмай инсон томонидан олиб борилган хўжалик фаолияти таъсиридан содир бўлиши мумкин. Кўчкиларнинг 90% тоғларда, 1000-1700 м баландликда рўй беради.

Тик тушган ва жарли тоғ ёнбағирларида, дарё водийларида ва денгиз қирғоқларида асосан, шамол учуриб кетиши (нураш), ер усти ва ер ости сувлари фаолияти таъсирида тоғ жинсларининг бўшашиши ҳисобига катта массалар ва тоғ жинсларининг узилиб, ағдарилиб тушиши ўпирилиш деб аталади.

Кўчкилар халқ хўжалигига катта зарар келтиради. Шунингдек, иморат ва иншоот, йўл, ер ости коммуникацияси, тўғон, туннел ва кўприклар мустаҳкамлигининг сусайишига ёки бутунлай бузилишига сабаб бўлади.

Кўчки ҳодисаси маълум бир шароитларда содир бўлади, яъни жинс ўз жойидан силжиш учун ёнбағир усти тикроқ, жинс қатламлари қалин бўлиши, атмосфера ёғинининг мавсумий ёки йиллик миқдори кўп бўлиши, сув ўтказувчан ёки ўтказмайдиган қатламлар қат-қат бўлиши лозим. Ёмғир ва қор сувлари ёнбағирликдаги соз тупроқ, қум оҳактош каби жинсларга шимилиб, уларни юмшатади ва оғирлаштиради. Сув ўтказмайдиган қатламда грунт сувлари нишаблиги бўйича пастга қараб ҳаракат қила бошлайди ва жинсларнинг табиий ёпишқоқлигини сусайтиради, натижада жинсларни ёнбағирликда ушлаб турувчи куч қиймати уни пастга силжитадиган кучга нисбатан кескин камаяди ва пастга қараб кўчиш ҳодисаси содир бўлади.

Кўчки танаси суриладиган массани ташкил қилиб, унинг устки қисмининг релефи паст- баландликдан иборат бўлади. Кўчки танасининг бош қисми ёнбағирликдаги узилиш ёриқлари билан чегараланади, унинг ҳажми асосан кўчувчан массанинг калинлигига ва тарқалган майдонига боғлиқ бўлиб, баъзан бир неча миллион куб метрни ташкил этади. Кўчки танасининг энг қуйи қисми кўчки тили дейилади. Айрим ҳолларда кўчки тилининг олд қисмида сурилиш массаси, кўчки ҳодисасининг такрорланиши натижасида поғонасимон майдонлар – кўчки супалари ҳосил бўлади. Суриладиган массанинг юқори қисмида ёриқлар пайдо бўлади, у йиллар ўтиши билан кенгайиб, чуқурлашиб, купайиб боради ва кўчки танаси шу ердан бошланади. Баъзи бир олимлар уни узилиш девори деб ҳам атайдилар. Унинг баландлиги бир неча метрдан бир неча ўн метргача, узунлиги юз метргача бориши мумкин. Ёнбағирликдан жинсларнинг пастга силжишидан ҳосил бўлган юза кўчки юзаси деб аталади. Кўчки юзасининг релефи асосан тўлқинсимон, ёйсимон, текис, ўнқир- чўнқир бўлади. Кўчки жараёнининг кучайишига одамларнинг фаолияти ҳам катта таъсир этади. Масалан, ёнбағирдаги ерларни ҳайдаш, дарахтларни қирқиш, оқава сувларни оқизиш, водопровод ва канализация тармоқларидан сув чиқиши натижасида жинсларнинг ивиши, оғир иморат ва иншоотлар, котлованлар қурилиши ва ҳ.к.

**Кўчки зонасида қуйидаги ишлар
бажарилишини ман этилади:**

1. ёнбағирликни қирқиш ва текислаш;
2. иморат ва иншоотлар кўриш;
3. портлатиш ишлари;
4. кон қазиш;
5. оғир юкли транспортнинг катта тезликда ҳаракат қилиши;
6. дарахтларни режасиз қирқиш;
7. ерларни суғориш;
8. оқава ва булоқ сувларини оқизиш;

Юқорида қайд қилинган чора – тадбирларнинг мустаҳкамлигини ошириш ҳамда кўчки ҳодисасини маълум бир даврга тўхтатиб туриш учун бажарилади. **Актив чораларга ёнбағирликлардаги кўчкига мойил бўлган тоғ жинсларининг ҳаракатини тўхтатиш мақсадида иншоотлар қуриш тоғ жинсларининг мустаҳкамлигини ошириш учун махсус чора тадбирлар кўриш киради. Бундай чора-тадбирлар кўриш тўрт гуруҳга бўлинади:**

1. кўчкини келтириб чиқарадиган сабабларни аниқлаш ва йўқ қилиш;
2. кўчкига мойил бўлган жинсларни ушлаб турадиган иншоотлар қуриш;
3. жинсларнинг кўчишга қаршилигини кучайтириш учун уларнинг мустаҳкамлигини сунъий йўл билан ошириш;
4. кўчувчан массани ёнбағирликдан бутунлай олиб ташлаш.

КЎЧКИ

СОДИР

БЎЛГАНДА

Кўчки хавфи бўлган ҳудудларда яшовчи аҳоли нималарни билиши керак. Бу ҳудудда яшовчи аҳолини ўз хонадони кўчки остида қолиш қолмаслигини билиши керак.

Хавфли майдонларда яшаш учун иморат ҳамда, тўхтаб туриш жойларини куриш мумкин эмас. Маҳаллий бошқарув органларинг кўчки хавфи содир бўлиши ва хавфсиз жойга кўчиш ҳақидаги кўрсатмаларига эътибор беринг. кўчки хавфи ҳақида огоҳлантириш олгандан сўнг режа асосида масъул шахслар кўрсатмаси билан ҳаракат килинг, электр энергия, газ ва сув тармоқларини беркитинг.

кўчки содир бўлгандан кейин яшаш жойингиздаги юқорида кўрсатилган тармоқларни яхшилаб кўздан кечиринг.

мустаҳкамлигига шубҳа қилсангиз дарҳол хонадан чиқиб кетинг. катта моддий зарар етганда ёрдам сўраб маҳаллий бошқарув органларига мурожаат этинг. Кўчки хавфи

бўлган ҳудуд аҳолиси қуйидагиларни билиши шарт: маҳаллий бошқарув органи томонидан қўйилган масъул шахс кўрсатмаларига қатъий риоя қилиш, кўчки кўчганда, унинг оқибатларини камайтириш учун фаол катнашиш.

кўчки содир бўлишини сезган шахс дарҳол маҳаллий органларга хабар етказиши шарт.

хавфли майдонларга белгилар қўйиш, кузатув ишларини олиб бориш керак.

Қор

кўчкиси.

Бу тоғ ёнбағирларида ҳаракатга келган ва сурилаётган қор массасининг ўпирилишидир. Қор кўчкиси доимий қор қопламига эга бўлган барча тоғли туманларда юз бериши мумкин. Қор кўчкиси катта ҳажмдаги қор массаси бўлиб, у 20-30 м/с тезликда ҳаракат қилади. У 25-30 м ўлчамдаги, 20 см қалинликдаги кичкина кўчкидан пайдо бўлиши мумкин. 150 м.куб ҳажмдаги кўчкининг оғирлиги 20 дан 30 т.гача етади.

Қор кўчкисининг уч тури бўлади:

1. Янги ёққан қордан (қор ёғиши вақтида ёки ундан кейин ҳосил бўлади).
2. Қор қоплами қатламининг бузилиши билан боғлиқ.
3. Қор кўчкилари сел оқимлари, кўчки, ўпирилиш, сув тошқинларига олиб келади.

1999-йил 21-ноябр куни Тошкент-Ўш автомобил йўлининг «Қамчиқ» довонида қор кўчкиси содир бўлди. Соат 5:30 дан 12 ларгача 8 бор қор кўчиши такрорланиши оқибатида 34 та турли русумдаги автомобил қор уюми остида қолганлиги, 6 та машинанинг чуқурлик томон суриб туширилгани аниқланди. Қор кўчкиси натижасида 29 одам ҳалок бўлди, 400 транспорт воситаси ва 1200 дан ортиқ йўловчи қутқариб қолинди.

Қор кўчкисига дуч келиб қолсангиз қуйидаги муҳофаза чоралари сизга яқиндан ёрдам беради: Қор кўчкиси яқинлашиб қолган бўлса, аввало, горизонтал ҳолатни эгаллаб, қор юзасида қолишга ҳаракат қилинг. Тиззаларингизни қоринга тортиб, кафтларингиз билан юзингизни қор массасидан муҳофаза қилишга ҳаракат қилинг. Бу ҳолат оғиз ва бурнингиз қор билан тўлиб қолмаслигига ва юзингиз олдида ҳаво бўшлиғи бўлишига ёрдам беради. Кўчки тўхтагандан сўнг юзингиз ва кўкрагингиз олдини кенгайтиришга ҳаракат қилинг. Сўнгра юқори томон қаердаю, пастки томон қаердалигини аниқлаб олиш зарур. Бунинг учун сўлагингизни кўлингизга олиб уни оқизиб кўринг. Сўлак пастлик қаерда эканлигини кўрсатади ва сиз қарама-қарши томонга ҳаракат қилишингиз керак бўлади.

КЎЧКИ

1999 йил 21 ноябрь куни Тошкент-Ўш автомобиль йўлининг “Қамчиқ” довонида қор кўчкиси юз берди. Соат 5.30 дан 12.00 гача 8 бор қор кўчиши такрорланиши оқибатида 34 та турли русумдаги транспорт воситаси қор уюми остида қолди. Ушбу фавқулодда вазият оқибатида 29 одам ҳалок бўлди, 400 транспорт воситаси ва 1200 дан ортиқ йўловчи қутқариб қолинди

СЕЛ

Катта кучга ва юқори тезликка эга бўлган селлар ўз йўлларидаги бинолар, йўллар, гидротехник ва бошқа иншоотларни вайрон қилади, алоқа, электр узатиш тармоқларини ишдан чиқаради, боғлар, экинзорларни пайҳон этади, инсон ва жонзотларнинг нобуд бўлишига сабабчи бўлади.

Селни «тоғ аждари» деб аташади. Сел 10 м/сония ва ундан катта тезликда ҳаракат қилади. Битта жойнинг ўзида сел оқимларининг пайдо бўлиш сони катта эмас. Чунки сел ҳосил бўлиши учун фақатгина ёгингарчиликнинг кўп бўлиши етарлимас. Бунинг учун яна сув оқими олиб кетиши мумкин бўлган тоғ массаси ҳам мавжуд бўлиши зарур. Тоғ массаси эса ўз навбатида тоғ жинсларининг емирилишидан ҳосил бўлади. Унинг пайдо бўлиши учун 5-6 йилдан 20-25 йилгача вақт кетади.

Сел ҳақида маълумот

Тури	Бирламчи сабаби	Тарқалиши ва юзага келиши
Ёмғирли	Жала, кучли ёмғир	Қояларнинг ювилиши ва кўчки ҳосил бўлиши натижасида юзага келади
Музли	Қор ва музларнинг кескин эрий бошлаши	Баланд тоғли ҳудудларда, эриган музлик сувларининг уриб кетиши билан боғлиқ
Сейсмоген	Кучли зилзилалар	Юқори сейсмик фаол ҳудудларда
Инсоннинг бевосита таъсири	техноген жинсларнинг тўпланиши, сифатсиз қурилган туғонлар	техноген жинсларнинг ювилиши ва силжиши, туғонларнинг бузилиши
Инсоннинг билвосита таъсири	Тупроқ-ўсимлик қопламининг бузилиши	Ўрмон, ўтлоқлар бирлашган майдонларда, қоя ва ўзанларнинг ювилиши

Селга қарши курашиш учун ер юзаси дарахт ўтказиш йўли билан мустаҳкамланади, тоғ ёнбағирларидаги ўсимлик қоплами майдонлари кенгайтирилади, вақти-вақти билан тоғ ҳавзаларидаги сув оқизиб турилади, селга қарши туғонлар, дамбалар ва бошқа муҳофаза иншоотлари қурилади. Самарали усуллардан бири сел оқимларини махсус сел туткичларда ушлаб қолишдир.

Аҳолини муҳофаза қилишни ўз вақтида ташкил этишда хабар бериш ва алоқа тизими биринчи ўринда туради. Аммо шуни ҳам назарда тутиш лозимки, бундай ҳолларда вақт жуда ўз бўлади ва аҳоли хавф тўғрисида бир неча ўн дақиқа (айрим ҳолларда 2 ва ундан ортиқ соат) олдингина огоҳлантирилиши мумкин.

Сел хавфи белгилари (гумбурлаш, сув лойқаланиши) пайдо бўлиши билан дарҳол энг зарур буюмларни олиб, олдиндан белгилаб қўйилган йўналишда хавфсиз жойларга кўчиб ўтиш лозим. Бунда юл сел ўзанлари тубидан ўтмаслигига эътибор бериш лозим. Сел оқими ўтгандан сўнг сел ўзанига тушиб бўлмайди, унинг кетидан иккинчиси келиши мумкин. Агар уй ўпирилган қиргоқ яқинида бўлса ёки унинг таги қисман ювилиб кетган бўлса бундай жойда қолиш хавфли ҳисобланади

Кучли шамол уйдалигингизда кузатилаётган бўлса, нима қилиш керак?

Биринчи навбатда, эшик, дераза, чордоқ ва вентилятсия люкларини яхшилаб ёпиш керак. Деразалар олдида турманг, шамол ойнани синдириб, жароҳат олишингизга олиб келиши мумкин. Балкон ва дераза токчаларидан, ҳовлида ёки томдаги буюмларни олиб қўйинг. Олиб бўлмайдиган буюмларни маҳкамлаб қўйинг. Електр асбобларини ўчиринг ва вилкаларини розеткадан чиқариб қўйинг, чунки шамол вақтида электр тармоқда кучланиш сакраши юз бериши, бу эса ёнғинга олиб келиши мумкин. Уйдан чиқмасликка ҳаракат қилинг, болаларингизни уйда қаровсиз қолдирманг.

Шамол вақтида кўчада бўлсангиз нима қилиш керак?

Бирор ёпиқ жой топинг, бу метро стансияси, ертўлалар, туннеллар, ер ости ўтиш жойлари ёки мустаҳкам бино бўлиши мумкин. Дарахтлар, реклама шитлари ёки омонат тўсиқлар остида турманг, улар кучли шамол вақтида қулаши мумкин. Електр узатиш линиялари ёки шакастланган бинолардан узоқроқда туринг. Шифер, ойна ва бошқа буюмларнинг учаётган бўлакларидан ҳимояланинг. Бунда картон қутилари, фанер листлари, яъни топа олган исталган мос воситалардан фойдаланинг.

Очиқ жойда қандай химояланиш керак?

Бунда асосий қоида баланд, айниқса якка турган дарахт остига яширинманг. Ўра, зовур ёки жарликда беркиниб, ерга ётиб олинг. Очиқ жойда йўл четидаги ариқлар, темир йўл кўтармалари, жарлар шамол тўзғитган чиқинди, қум ва чангдан химояланишга ёрдам беради.

Агар ёнингизди мобил қурилма бўлса, уни ўчириб қўйинг.

Ҳайдовчилар нима қилишлари керак?

Иложиси бўлса, йўлга чиқманг – ёмон об-ҳавода шаҳар кўчаларида доимо тирбандликлар юзага келади ва ҳаракатланиш қийинлашади. Агар йўлда бўлсангиз, унда тезликни оширманг ва олдингиздаги машинани қувиб ўтманг – машина тезлиги қанча паст бўлса, шамол уни ҳаракатидан оғдириши шунчалик қийин бўлади. Усти очиқ юкларни ташиётган юк машиналарига яқинлашманг. Дарахтлар, реклама конструкциялари ёнида турманг. Машинанингизни йўл белгилари, кўрсаткичлари ёнига қўйманг, улар кучли шамол вақтида машинангиз устига қулаши мумкин. Агар шамол кечаси йўлда кетаётганингизда кузатилса, унда машинани қўйиш учун хавфсиз жой танлаб, машина ичида қолган ҳолда шамол ўтиб кетишини кутинг.